

<https://doi.org/10.3176/hum.soc.sci.1956.1.02>

KOHALIKE NÕUKOGUDE MOODUSTAMINE JA NENDE ÕIGUSLIK SEISUND EESTIS AASTAIL 1917—1918

E. RANNIK,

juriidiliste teaduste kandidaat

Eesti töörahva võitlus nõukogude korra eest on vahetult seotud kõigi Venemaa rahvaste, eeskätt aga vene töörahva revolutsioonilise võitlusega, mida ta pidas kommunistliku partei juhtimisel kolme rahvarevolutsiooni käigus. Vene proletariaat, seistes sotsialistliku revolutsiooni esiridades ning olles revolutsiooni põhiliseks jõuks, liitis enda ümber kogu Venemaa rõhutud rahvaste töölised ja kehtalurahva ning lõi seega vajalikud tingimused revolutsiooni kiireks võiduks Venemaal.

Oktoobrirevolutsiooni võit avas fee nõukogude võimu kehtestamisele kogu Venemaa territooriumil. Vene töörahva eeskujul kehtestas ka eesti töörahvas omal maal nõukogude korra ning asus eesti majandus- ja kultuurielu ümber korraldama sotsialistlikele alustele.

Töörahva revolutsiooniliste saavutuste kättevõitmisel omasid suurt tähtsust kohalikud nõukogud. Olles töörahva kõige massilisemateks organisatsioonideks, koondasid peamiselt just kohalikud nõukogud nõukogude võimu ümber selle rahvahulkade määratu suure revolutsioonilise jõu, mis võimaldas revolutsioonis võitnud töölisklassil maha suruda võimult kukutatud klasside vastupanu ja asuda teostama sotsialistlikke ümberkujundusi. Kohalike nõukogude kaudu toimus nõukogude võimu otsuste tegelik elluviimine kohadel ning töölisklassi ja talurahva liidu tugevdamine. Kohalike nõukogude moodustamine ja nende tegevus näitab, et nõukogude võimu eest võitlesid 1917. aastal eesti töörahva laiad hulgad nii linnades kui ka maal.

Kuigi Oktoobrirevolutsiooni võidu esimestel kuudel ei jõudnud ekspluaatimiskorra kütkeist vabanenud ja esmakordselt end vabana tundev eesti rahvas veel oma riiklike suhteid teiste nõukogude rahvastega reglementeerida, on meil täielik õigus kõnelda eesti rahva rahvuslik-riiklikust iseseisvusest juba sel perioodil. Täiesti väärad on kodanlike reaktsiooniliste ajaloolaste katsed väita, nagu poleks eesti rahvas käsitletaval perioodil saavutanud riiklikku iseseisvust või nagu poleks nõukogude võim leidnud eesti rahva poolehoidu. Nagu faktid näitavad, ehtas eesti rahvas juba aastail 1917—1918 täielikult üles nõukogude riigiaparaadi ja teostas selle kaudu suveräänselt riigivõimu Eestis. Oma sõnavõtus VSDTP Keskkomitee koosolekul 24. (11.) jaanuaril 1918. aastal, samuti ka Saksa imperialistidega sõlmitud rahulepingu allakirjutamise puhul peetud kõnes nimetas Lenin

korduvalt Eestit sotsialistlikuks vabariigiks¹. Edukalt arenes sotsialismi esimeste sammude teostamine. Eesti töörahva võidud nõukogude riikliku ja ühiskondliku korra loomisel leidsid fikseerimist Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi konstitutsiooni projektis², mis aga Saksa okupatsiooni tõttu jäi lõplikult välja töötamata ja kehtestamata.

*

Nõukogud kui proletariaadi diktatuuri riigivõimu organid sündisid Venemaa töölisklassi revolutsioonilise võitluse loomina. Lähtudes kahe Vene revolutsiooni kogemustest pani Lenin oma kuulsais Aprilliteesides ette viia revolutsioon sotsialistliku revolutsiooni võiduni nõukogude muutmise teel riigivõimu organiks ja kogu võimu kindlustamise teel nende kaudu töölisklassi ja kehttalurahva kätte. Hinnates nõukogude osa Oktoobrirevolutsioonis ütles Lenin: „Kui revolutsiooniliste klasside rahvalooming ei oleks loonud nõukogusid, siis proletaarne revolutsioon oleks olnud Venemaal lootusetu üritus, sest vana aparadi abil proletariaat kahtlemata ei oleks suutnud võimu säilitada, otsekohe aga ei saa luua uut aparati”³.

Ka Eestis tekkisid nõukogud esmakordselt 1905.—1907. aasta esimese Vene revolutsiooni päevil. Vene proletariaadi eeskujul moodustasid siis Tallinna töölised oma tööliste saadikute nõukogu. Kui 1917. aasta kodanlik-demokraatlik Veebruarirevolutsioon kukutas Petrogradis tsaarivalitsuse, võtsid ka eesti töölised ja talupojad kommunistliku partei juhtimisel võimu endi kätte ja asusid oma revolutsioonilise võimu organite — nõukogude — loomisele. Nõukogud olid töölisklassi ja talurahva liidu ning diktatuuri organiks.

Eesti kommunistid ühinesid täielikult Lenini aprilliteesidega⁴ ja asusid võitlema kodanlik-demokraatliku revolutsiooni ülekasvamise eest sotsialistlikuks revolutsiooniks. Nad paljastasid kokkuleppeparteide — menševike ja esseeride reetlikkust, mis avaldus katsetes nõukogusid kõrvale juhtida revolutsioonilise võitluse teelt ja peatada revolutsiooni tema kodanlik-demokraatlikus järgus. Eesti kommunistid selgitasid rahvale, et ainult sotsialistliku revolutsiooni võit ja võimu täielik üleminek nõukogude kätte võib kindlustada rahvahulkade revolutsiooniliste nõudmiste rahuldamise, ning tegid visa tööd rahvahulkade koondamiseks nõukogude ümber ja nende vabastamiseks kodanluse mõjude alt.

Tööraha revolutsioonilise liikumise mahasurumiseks tõstis eesti kodanlus pärast Veebruarirevolutsiooni võitu koos teiste ääremaade kodanlusega üles „rahvusliku” loosungi ja hakkas sobingus Ajutise Valitsusega looma vanade valla- ja linnaomavalitsuste baasil oma nn. autonoomset kubermanguomavalitsust. Juba 1916. aastal kirjutas V. I. Lenin, et imperialismi ajasul „rõhutud rahvaste kodanlus *ainult* lobiseb rahvuslikust ülestõusust, tegelikult aga sõlmib oma rahva seljataga ja tema *vastu* reaktsioonilisi tehinguid rõhuva rahvuse kodanlusega”⁵. See käib täielikult ka eesti kodanluse „rahvusliku” loosungi kohta. Autonoomse kubermanguomavalitsuse loomisega püüdis kodanlus lõhestada eesti töörahva revolutsioonilist liikumist ning asendada töörahva nõukogud kodanlike maakonna- ja kubermangu-nõukogudega, mis moodustasid osa Ajutise Valitsuse riigiaparadist ning olid täielikult temale allutatud.

¹ В. И. Ленин, Соч., изд. 3-е, т. XXII, стр. 201.

² Vt. „Tööline” nr. 14, 1. veebr. (19. jaan.) 1918.

³ V. I. Lenin, Teosed, 26. kd., lk. 81.

⁴ Vt. Põhja-Balti (Eesti) VSĐT(b)P konverentsi otsused — „Kiir” nr. 33, 4. (17.) mail 1917.

⁵ V. I. Lenin, Teosed, 23. kd., lk. 48—49.

Eesti kommunistide selgitus- ja organiseerimistöõ tulemusena ja oma kogemuste najal koondus eesti töötav rahvas järjest enam kommunistide ümber. Üksteise järel läksid kommunistide poole kõik suuremate linnade tööliste ja soldatite saadikute nõukogud. Ka maal kasvas kommunistide mõju. Hoogsalt arenes maatameeste ja kehvtalurahva komiteede organiseerimine. Isegi kodanluse poolt organiseeritud tsaariaegsete valla- ja linnavolikogude ümbervalimistel saavutasid kommunistid suurt edu. Paljude omavalitsuste volikogudes said kommunistide nimekirjad absoluutse enamuse⁶. Kodanlus ja tema agentuur töölisliikumises — menševikud ja esseerid — osutusid rahvahulkadest isoleerituks.

Oktoobrirevolutsiooni alguseks olid tööliste ja soldatite saadikute nõukogud ning maatameeste ja väikemaapidajate komiteed Eestis bolševiseerunud. Nõukogud ja komiteed olid kogu Eestimaa kubermangu ulatuses ühendatud Eestimaa Tööliste ja Talupoegade kongressi ja viimase alalise organi — Eestimaa Nõukogude Täitevkomitee kaudu. Nõukogude abil valmistus eesti töörahvas rünnakuks kodanluse võimu kukutamiseks. „Võim nõukogudele! Maa rahvale! Rahu rahvastele! Niisugune on see võitluslipp, mille Eestimaa Nõukogude kongress ühel meele kõrgele tõstis ja sellega võidab revolutsioon”, kirjutas Viktor Kingissepp, iseloomustades Eestimaa Nõukogude II kongressil valitsenud olukorda, mis määras ära Oktoobrirevolutsiooni eelõhtul eesti töörahva suhtumise revolutsiooni⁷.

Oktoobrirevolutsiooni võitu Eestis tähistas Eestimaa Nõukogude Täitevkomitee juures oleva Sõjalis-Revolutsioonilise Komitee 26. oktoobri (8. novembri) 1917. a. üleskutse „Kõigile soldatitele, madrustele ja töölistele, kõigile Eestimaa elanikele!” See üleskutse oli koostatud Teise Ülevenemaalise Tööliste ja Soldatite Saadikute Nõukogude Kongressi üleskutse „Töölistele, soldatitele ja talupoegadele!” eeskujul ja fikseeris võimu üleminekut Eestimaa kubermangus nõukogude kätte. Üleskutses öeldi: „Sõjalis-Revolutsioonilisel Komiteel Eestimaa Nõukogude Täitevkomitee juures on täielik võim Eestimaal. Kohtadel on võim tööliste, soldatite ja väikemaapidajate nõukogude kui täieõiguslike organite oma...”⁸. Töötava rahva poolt revolutsioonilise võitluse käigus loodud nõukogud muutusid nüüd ka Eestis uut, sotsialistlikku tüüpi riigi poliitiliseks aluseks.

Võimu haaramise järele kubermangu keskuses seisis eesti tööliklassi ees nõukogude võimu kehtestamise ja nõukogude riigiaparaadi loomise ning väljaarendamise ülesanne ka maakondades ja valdades. See ülesanne ei olnud kerge. Oktoobrirevolutsiooni võiduga võimule tulnud nõukogud olid alguses organisatsiooniliselt välja kujunemata. Paljudes valdades puudusid nõukogud esialgu üldse. Nõukogude koosseisu kuulus peale kommunistide ka menševikke ja teisi oportunistlike parteide esindajaid, kes töötasid nõukogude võimu vastu, mis raskendas nõukogude võimu ürituste läbiviimist kohapeal. Oli tarvis olemasolevaid tööliste ja soldatite saadikute nõukogusid ning maatameeste ja väikemaapidajate komiteesid tugevdada ja arendada kõigis lülides ühtne, ülalt kuni alla terviklik nõukogude riigiaparaat. Eriti kiireloomuline oli aga töörahva saadikute nõukogude võrgu täielik väljakujundamine maal, et kindlustada tööliklassi liitu talurahvaga ja tõmmata kehvtalurahva massid maadekreedi elluviimisele.

Nõukogude võimu kehtestamine ja nõukogude riigiaparaadi loomine Eestis toimus eriti rasketes tingimustes, sest rinde lähedus seadis eesti proletariaadi Saksa imperialistlike vägede alalise pealetungiähvarduse alla ja soodustas võimult kukutatud klasside kontrrevolutsioonilist tegevust. See

⁶ Vt. Vallavolikogude valimiste tulemused Viljandimaal — „Tööline”, 6. sept. 1917.

⁷ „Tööline” nr. 81, 19. okt. (1. nov.) 1917.

⁸ „Tööline” nr. 88, 27. okt. 1917.

tegi vana riigiaparaadi lammutamise ja uue, proletaarse riigiaparaadi loomise Eestis eriti kiireloomuliseks.

Kõrgema riigivõimu organina Eestis juhtis nõukogude võimu kehtestamist ja nõukogude riigiaparaadi loomist kohtadel Eestimaa Nõukogude Täitevkomitee⁹ eesotsas Jaan Anveltiga. Erakorralise operatiivse organina tegutses revolutsioonilise võimuhaaramise ajal Eestimaa Nõukogude Täitevkomitee juures Sõjalis-Revolutsiooniline Komitee.

Juba samal päeval, millal võim Tallinnas läks ülestõusnud tööliklassi kätte, andis Sõjalis-Revolutsioonilise Komitee komissar Viktor Kingissepp käskkirja, milles kohustati kõiki Ajutise Valitsuse maakonnakomissare üle andma asjaajamise kohalike tööraha saadikute nõukogude täitevkomiteedele¹⁰. Sama käskkirjaga määrati, et seni maakonnakomissaride kompetentsi kuulunud küsimusi hakkavad edaspidi kollegiaalselt otsustama tööliste, soldatite ja talupoegade saadikute nõukogud ja nende täitevkomiteed.

Nõukogude võimu kehtestamine ja kohaliku riigivõimu aparaadi väljakujundamine kohtadel toimus kohalikest oludest sõltuvalt eri aegadel. Üldreeglina kehtestati nõukogude võim kõigepealt maakonnalinnades ja suuremates keskustes ja alles selle järel valdades. Võrumaa Tööliste, Soldatite ja Talupoegade Saadikute Täitevkomitee teatas juba 3. novembril 1917. aastal linnas üleskleebitud müürilehtedega, et ta on võtnud võimu maakonnas enda kätte ja asunud maakonna valitsemisele¹¹. Tartu Tööliste, Soldatite ja Talupoegade Saadikute Nõukogu võttis 11. novembril Eestimaa kubermangukomissari abi käest asjaajamise üle ja asus oma ülesannete täitmisele¹². Rakveres võttis kohalik nõukogu võimu enda kätte 30. novembril¹³ jne.

Nõukogude võimu kehtestamine kohtadel toimus ägeda klassivõitluse tingimustes. Kui kodanlus ei suutnud organiseerida tõsisemat vastupanu nõukogude võimule Tallinnas, kus kommunistidel oli kindel tugi arvuka proletariaadi näol, siis maakonnalinnades ja maal oli tema jõud suhteliselt tugevam, mistõttu kodanlus avaldas mõnel pool isegi relvastatud vastupanu. Ta lootis muuta küla oma kontrevolutsioonilise võitluse baasiks. Katsed organiseerida relvastatud vastuhakku nõukogude võimule toimusid Tartus, Viljandis ja Haapsalus; et need katsed aga tuginesid kitsaile kodanluse kihtidele, suruti nad hõlpsasti maha.

Suurt abi nõukogude võimu kehtestamisel kohtadel osutas linnade proletariaat. Eestimaa Nõukogude Täitevkomitee saatis oma komissare nendesse maakondadesse, kus töörahas ei olnud veel jõudnud moodustada nõukogusid või kus need olid alles nõrgad¹⁴; need komissarid aitasid töörahal kohtadel võimu üle võtta ning nõukogude võimu organid luua. Uhtlasi teostasid nad, tuginedes kohalikele töörahvale, riigivõimu funktsioone kuni tööraha saadikute nõukogude moodustamiseni ning nõukogude võimu kindlustamiseni.

Võttes maakonnakeskustes võimu enda kätte, likvideeris nõukogudesse organiseerunud proletariaat ja kehtalurahvas kõikjal otsekohe Ajutise Valitsuse maakonnakomissaride instituudi koos selle juurde kuuluvate asutustega ja asus nõukogude võimu kehtestamisele kogu maakonnas. Kuid nõu-

⁹ Eestimaa Nõukogude Täitevkomitee otsusega 2. detsembrist (19. nov.) 1917. a. nimetati Eestimaa Nõukogude Täitevkomitee ümber Eesti Tööraha ja Sõjaväelaste Nõukoguks. Viimane moodustas oma liikmete hulgast täitevkomitee, kes oli nõukogu alaliselt tegutsev organ. — Vt. „Eesti Teataja“ nr. 1, 23. nov. (6. det.) 1917.

¹⁰ Vt. Sõjalis-Revolutsioonilise Komitee komissari käskkiri nr. 1, 26. oktoobrist (8. novembrist) 1917. a. — Eesti NSV Riiklik Ajaloo Keskarhiiv Tartus (ENSV RAKA), fond R 4, nim. 1, sü. 5, l. 2.

¹¹ Sealsamas, l. 10.

¹² Sealsamas, l. 14.

¹³ Sealsamas, l. 15.

¹⁴ Sealsamas, l. 8.

kogude võim ei omanud esialgu veel küllaldaselt kogunud kaadrit, et võtta kogu kohaliku majanduse juhtimine enda kätte. Seepärast ei purustatud vana omavalitsusaparaati veel täielikult, vaid jäeti vanad maakonna- ja vallavalitsused esialgu tegutsema, kuid nende töö seati järelevalve ja kontrolli alla. Vanade omavalitsuste kontrrevolutsioonilise tegevuse katsete puhul võtsid kohalikud nõukogud tarvitusele abinõud selle mahasurumiseks¹⁵.

1. (14.) novembril 1917 võttis Eestimaa Nõukogude Täitevkomitee vastu otsuse maatameeste ja väikemaapidajate valla- ja maakonnanõukogude asutamise kohta¹⁶; ühtlasi kuulutati välja valla- ja maakonnanõukogude valimised. Valimiste tähtajaks määrati 19. november 1917, kuid seoses Venemaa Asutava Kogu valimiste väljakuulutamisega lükati valimised hiljem edasi 17. detsembriks 1917¹⁷. Ühel ajal valimiste väljakuulutamisega kehtestas Eestimaa Nõukogude Täitevkomitee „Eestimaa maatameeste ja väikemaapidajate vallannõukogude ajutise määruse”¹⁸, millega määrati üksikajaliselt kindlaks kohalike nõukogude valimissüsteem ja valimiste läbiviimise kord.

Vastavalt Eestimaa Nõukogude Täitevkomitee otsustele pidid valla- ja maakonnanõukogude valimised toimuma salajasel ja otsesel hääletamisel proportsionaalsuse põhimõtte alusel. Hääleõigust ja õigust olla valitud oma-sid mõlemast soost palgatöölised ja teenistujad, kes ei kasutanud võõrast tööjõudu, elasid valla piirides ja olid vähemalt 18 aastat vanad. Vallannõukogudesse valiti üks saadik iga 200 vallaelaniku kohta, kuid mitte vähem kui 5 ja mitte rohkem kui 20 saadikut. Ühel ajal vallannõukogude valimistega kuulusid valimisele ka maakonnanõukogu saadikud. Maakonnanõukogudesse valisid vallad, kus oli kuni 1000 elanikku, ühe saadiku, vallad 2000—4000 elanikuga 2 saadikut ja vallad rohkem kui 4000 elanikuga 3 saadikut. Valla- ja maakonnanõukogud valiti kolmeks kuuks.

Eestimaa Nõukogude Täitevkomitee 1. (14.) novembri 1917. a. otsusega lahendati nõukogude riigivõimu organite süsteemi väljakujundamise küsimus Eestis. See otsus tähistas üleminekut kodanlikult demokraatialt kõrge-mat tüüpi — nõukogude demokraatiale, mis erinevalt demokraatiast kitsalekspluataatorite kildkonnale sai esmakordselt demokraatiaks rahva kõige laiematele hulkadele. Esmakordselt tehti algust sellega, et riigiparaati tõeliselt siduda rahvaga. Mis aga puutub kodanluse jätmisse valimistel hääleõiguse-ta, siis oli see tingitud sellest, et kodanlus oma võitlusega töörahva vastu seadis end ise väljapoole nõukogusid.

Valla- ja maakonnanõukogude valimiste läbiviimine kujunes maal klas-sivõitluse keskpunktiks, sest tegemist oli võitlusega võimu pärast kohtadel. Võimuküsimus on aga revolutsiooni põhiküsimus. Valimised näitasid eesti töörahva hulkade suurt poolehoidu kommunistliku partei poliitikale ning nende otsustavat toetust nõukogude võimule. Valimiste organiseerimisel loodeti ära kasutada vanu, kodanlikke vallavalitsusi. See aga ei läinud kodanluse ägeda vastupanu tõttu korda. Klassijõudude vahekord ja muud tingimused Eesti külas ei olnud tol ajal — esimestel kuudel pärast oktoobri-pööret — niivõrd soodsad proletariaadile ja tema liitlastele, et oleks saanud võimalikuks vana võimu organite ärakasutamine uue, nõukogude võimu keh-testamiseks ja tugevdamiseks. Alles siis, kui töölisklass asus ise organiseer-ima töötavat talurahvast valimiste läbiviimisele ning aitas tal maha suruda

¹⁵ Näiteks tagandas Võrumaa Tööraha Nõukogu 8. jaanuaril 1918. a. ametist Haanja vallavanema tema kontrrevolutsioonilise tegevuse pärast. — ENSV RAKA, fond R 62, nim. 1, sü. 22, l. 16. Tartu Tööliste ja Soldatite Saadikute Nõukogu käsul arreteeriti endine maavalitsuse esimees menševik J. Jans, kes saatis vallavalitsustele maavalitsuse nimel kontrrevolutsioonilisi ringkirju. — Vt. „Edasi”, nr. 4, 5. (18.) jaan. 1918. a.

¹⁶ Vt. „Eestimaa Kubermangu Teataja” nr. 44, erilisa, 4. nov. 1917. a.

¹⁷ Vt. „Edasi” nr. 7, 27. nov. (10. det.) 1917.

¹⁸ Vt. „Eestimaa Kubermangu Teataja” nr. 44, erilisa, 4. nov. 1917.

kodanluse vastupanu, osutus võimalikuks valimiste läbiviimine ning kohaliku nõukogude riigiaparaadi väljakujundamine.

Valla- ja maakonnanõukogude valimised algasid valdades detsembrikuu keskel, kuid nende lõpuleviimine viibis tunduvalt.

Valimiste teostamist takistasid kodanlikud vallavalitsused, kellele Eestimaa Nõukogude Täitevkomitee 1. (14.) nov. 1917. a. otsuse kohaselt oli tehtud ülesandeks valimiskomisjonide moodustamine ja valijate nimekirjade koostamine. Mõned vallavalitsused deklareerisid avalikult, et nad ei tunnista nõukogude võimu ja et nad on otsustanud mitte täita nõukogude võimu korraldusi¹⁹. Teised vallavalitsused püüdsid valimiskoosolekute sildi all kokku kutsuda kulakute koosolekuid, kus võeti vastu kontrrevolutsioonilisi otsuseid²⁰. Massiliselt esinevaks nähtuseks oli, et vallavalitsused jätsid maatamehed ja väikemaapidajad valimisnimekirjadest välja või ei teatanud neile valimistest ning valisid valla töörahva nõukogu pettuse abil kulakute hulgast. Kohati hirmutati maatamehi ja väikemaapidajaid karistusega valimistest osavõtu eest ning tehti muid katseid valijate terroriseerimiseks. Tõeline demokraatia, kõigi valijate osavõtt valimistest, ei saanud kodanlusele meeltmööda olla.

Vallavalitsusi õhutasid kontrrevolutsioonilisele vastupanule kodanlikud maavalitsused, kes hoolimata töörahva järelevalvest püüdsid põranda all organiseerida kodanluse vastupanu nõukogude võimule. Nii keelas Viru maavalitsus 21. novembril ringkirjaliselt kõigile vallavalitsustele ära valla ja maakonna töörahva nõukogude valimiste korraldamise kui ka üldse kõigi nõukogude võimu määruste ja eeskirjade täitmise²¹. Samalaadi kontrrevolutsioonilise tegevuse arendamise katseid tegid ka teised kodanlikud maavalitsused.

Klassivanaelase ägeda vastupanu tõttu tuli töölikklassil asuda valimiste käigus vanade valla- ja maavalitsuste vastupanu mahasurumisele, et kindlustada valimiste demokraatlik läbiviimine.

Valla- ja maakonnanõukogude valimiste organiseerimiseks nendes valdades, kus see viibis kodanluse vastupanu tõttu, saatsid Eestimaa Nõukogude Täitevkomitee ja maakondade töörahva nõukogud oma saadikute hulgast kohtadele volinikke ja saadikute gruppe, kes tuginedes kohalikele töörahvale, viisid valimised ise läbi või sundisid vallavalitsusi valimisi korraldama oma kontrolli all²². Valdadesse, kus kontrrevolutsiooni vastupanu oli eriti tugev, saadeti valijate kaitseks punakaardiväelaste salku²³. Punakaardiväelaste salku hakati saatma valdadesse juba detsembrikuu keskel. Eriti intensiivistus aga nende saatmine jaanuari alguses, millal olid selgunud vallad, kus valimiste läbiviimine oli nurja aetud²⁴. Revolutsioonilise korra

¹⁹ Näiteks Paadremaa ja Süvalepa vallavalitsused Läänemaal. — ENSV RAKA, fond R 62, nim. 1, sü. 43, l. 1.

²⁰ Anija vallavalitsuse poolt organiseeritud kulakute koosolekul 17. detsembril 1917. a. otsustati valla töörahva nõukogu mitte moodustada, sest olemasolev kodanlik vallavalitsus „küllalt hästi kaitseb rahva huve”. — ENSV RAKA, fond 6, nim. 1, sü. 4, l. 6. Analoogilisi, kontrrevolutsioonilistel eesmärkidel korraldatud koosolekuid organiseeris ka rida teisi vallavalitsusi.

²¹ Eesti NSV Oktoobrirevolutsiooni ja Sotsialistliku Ülesehituse Riiklik Keskarhiiv (ENSV ORKA), Eesti Töörahva ja Sõjaväelaste Nõukogu Täitevkomitee fond, nim. 1, sü. 1, toim. 5, l. 31.

²² Vt. Tartu Töörahva ja Soldatite Nõukogu otsus 8. dets. 1917. a. — ENSV RAKA, fond R 63, nim. 1, sü. 3, l. 55; Harjumaa Töörahva Nõukogu otsus 19. jaan. 1918. a. — ENSV RAKA, fond R 6, nim. 1, sü. 2, l. 19. jt.

²³ ENSV RAKA, fond R 6, nim. 1, sü. 1, l. 1—18.

²⁴ Näiteks otsustas Harjumaa Töörahva Nõukogu 5. jaan. 1918. a. saata kõikidesse valdadesse, kus töörahva nõukogud olid valimata, Punakaardi salgad ülesandega organiseerida revolutsioonilisel teel valla töörahva nõukogud ja võtta mõisad üle. — ENSV RAKA, fond R 6, nim. 1, sü. 1, l. 18.

kindlustamiseks ning võitluseks kontrrevolutsiooni vastu asus ka maa töörahvas linna tööliste eeskujul kohtadel Punakaardi üksuste organiseerimisele. 1917. aasta lõpuks olid juba enamikus valdades ja kõigis maakonnakeskustes moodustatud Punakaardi üksused²⁵. Kontrrevolutsiooniliste süütegude arutamiseks asutati maakondade ja linnade töörahva nõukogude juurde revolutsioonilised tribunaliid²⁶. Nendes valdades, kus valimised olid nurja aetud, võeti vallavanemad ja vallasekretärid revolutsioonilise tribunali poolt vastutusele nõukogude seaduste täitmatajätmise pärast²⁷.

Hoolimata kodanlike elementide ägedast vastupanust, kelle käsutuses oli laialdane vana võimuaparaat ja rohkearvuline ametnike kaader, suutsid tööliised ja töötavad talupojad valimised läbi viia demokraatlikel alustel. Valimised viidi lõpule reas valdades juba detsembrikuu jooksul. Mõnedes maakonnades aga, nagu Viljandimaal, kus kommunistidel oli tugev esindus vallavolikogudes ja kus maatamehed ja väikemaapidajad olid suhteliselt paremini organiseeritud, jõuti valimised korraldada detsembrikuu jooksul peaaegu kõigis valdades²⁸. Maakondade töörahva saadikute nõukogud alustasid kõigis maakonnades tegevust detsembrikuu teisel poolel, kusjuures nad tulid kokku mittetäielikes koosseisudes, kuivõrd kõigis valdades ei olnud veel jõutud valimisi läbi viia. Vastavalt valimiste läbiviimisele kõigis valdades täienes hiljem ka maakondade töörahva nõukogude koosseis.

Maakonna ja valla töörahva nõukogude valimiste läbiviimine ning kohaliku nõukogude riigiaparaadi tugevnemine võimaldas nõukogude võimul viia täielikult lõpule vana kodanliku omavalitsusaparaadi lammutamise. Seoses kodanluse katsetega organiseerida maavalitsuste kaudu vastupanu nõukogude võimule, asus nõukogude võim nende likvideerimisele juba valimiste käigus. Kodanlike maavalitsuste likvideerimine viidi lõpule detsembrikuu jooksul²⁹. Vanade vallavalitsuste likvideerimine võttis massilise ulatuse 1918. aasta jaanuari esimesel poolel ja viidi lõpule põhiliselt jaanuarikuu jooksul. Ainult mõnes üksikus vallas toimus vallaomavalitsuste likvideerimine veebruari alguses.

Vanade linnaomavalitsuste likvideerimine toimus 1917/1918. aasta vahetusel. Linnaomavalitsuste likvideerimist hõlbustas märksa see asjaolu, et kommunistidel oli linnaomavalitsustes, mis valiti erinevalt maaomavalitsustest esimeses astmes, oma tugev esindus. Kommunistlikud fraktsioonid linnaomavalitsustes aitasid kaasa viimaste likvideerimisele ning ühinesid seejärel vastava linna töörahva saadikute nõukoguga.

5. jaanuaril 1918 võttis Ülevenemaaline Kesktäitevkomitee vastu otsuse,

²⁵ Vt. Andmed Punakaardi moodustamise kohta — ENSV RAKA, fond 62, nim. 1, sü. 13.

²⁶ Eesti Töörahva ja Sõjaväelaste Nõukogu otsus 29. nov. 1917. a. revolutsiooniliste tribunaliide asutamise kohta maakonna ja linna töörahva nõukogu juurde — „Eesti Teataja” nr. 11, 16. (29.) jaan. 1918.

²⁷ Eestimaa Nõukogude Täitevkomitee telegramm 19. jaan. 1918. a. — ENSV RAKA, fond R 6, nim. 1, sü. 4, l. 1, Harjumaa Töörahva Nõukogu Täitevkomitee otsus 4. jaan. 1918. a. — ENSV RAKA, fond R 6, nim. 1, sü. 1, l. 15 ja rida teisi analoogilisi maakondade töörahva nõukogude otsuseid.

²⁸ Viljandimaa 26-st vallas, mille kohta on säilinud andmed, viidi valimised tähtajaliselt läbi 21 vallas, 5 vallas toimusid valimised detsembrikuu viimastel päevadel ja ainult 2 vallas toimusid valimised jaanuaris (Loodi ja Võidu vallas). — ENSV RAKA, fond R 63, nim. 1, sü. 3, l. 1—158.

²⁹ Pärnus aeti Kerenski-aegne „maanõukogu” laiali kohaliku töörahva nõukogu täitevkomitee poolt 28. detsembril 1917. a. ja võeti asjaajamine üle. — Vt. „Edasi” nr. 6, 10. (23.) jaan. 1918. Viljandi Töörahva ja Sõjaväelaste Saadikute Nõukogu otsustas 20. dets. 1917. a. kodanliku maakonna nõukogu ja maakonnavalitsuse kui ebademokraatlikud asutused laiali saata. Otsus viidi täide 21. dets. 1917. a. — Vt. „Töörahva Hääl” nr. 2, 22. dets. 1917. (4. jaan. 1918. a.). Harju maavalitsus võeti üle Harjumaa Töörahva Nõukogu Täitevkomitee poolt 7. detsembril 1917. a. — Vt. ENSV RAKA, fond R 6, nim. 1, sü. 1, l. 3 jt.

millega kuulutati kontrrevolutsioonilisteks kõigi nõukogude süsteemi mittekuuluvate asutuste katsed täita riigivõimu funktsioone ja tehti kohalikele nõukogudele ülesandeks viivitamata likvideerida kõik kodanlikud omavalitsusorganid. Seoses sellega teatas Eesti Töörahva ja Sõjaväelaste Nõukogu 11. jaanuaril 1918 (29. dets. 1917) kõigile linna ja maakonna töörahva nõukogudele, et neil tuleb endiste omavalitsuste ülesannete täitmine igal pool täielikult endale võtta³⁰. Sellega viidi ka juriidiliselt lõpule vana kodanliku riigiaparaadi lammutamine kohtadel.

Võimu täielik üleminek nõukogude kätte ja vana riigiaparaadi purustamine nii keskuses kui ka kohtadel võimaldas likvideerida töörahva poolt võimu haaramiseks loodud erakorralised nõukogude organid.

12. jaanuaril 1918 võttis Eestimaa Töörahva ja Sõjaväelaste Nõukogu Täitevkomitee Sõjalis-Revolutsiooniline Komitee vastu otsuse, millega ta luges sõjalis-revolutsiooniliste komiteede ülesanded Eestis täidetuks ja kuulutas enda likvideerituks³¹. Samuti likvideeriti mõnedes maakondades veel edasi tegutsenud Eestimaa Nõukogude Täitevkomitee maakonnakomissaride instituut.

„Rahvavõim kohtadel ja Petrogradis on kindlustatud”, öeldakse sel puhul maakonna töörahva nõukogudele saadetud Eestimaa Sõjalis-Revolutsioonilise Komitee telegrammis. „Teostades otsustavat avalikku võitlust revolutsiooni vaenlastega ning purustades kuni alusmüürini kogu endise riikliku ja ühiskondliku korra, kindlustasid sõjalis-revolutsioonilised komiteed proletarise võimu kõrgemate organitena revolutsiooni võidu. Käesoleval ajal on nõukogude võimule kindel alus pandud. Revolutsiooni võimsate löökidega on purustatud kodanlus. Lugeses käesolevaks ajaks oma ülesanded täidetuks otsustas Eestimaa Sõjalis-Revolutsiooniline Komitee oma 12. jaanuari 1918. a. koosolekul Rahvakomissaride Nõukogu dekreedil alusel lugeda end likvideerituks. Sõjalis-Revolutsioonilise Komitee likvideerimise järel on Eestimaal ainsaks kõrgema võimu kandjaks Eestimaa Tööliste ja Soldatite Nõukogu Täidesaatev Komitee. Tööliste ja soldatite saadikute nõukogud kohtadel, maakonna nõukogud ja Tallinna Tööliste ja Soldatite Saadikute Nõukogu on täievõimulisteks organiteks oma tegevuspiirkonnas”³².

Nõukogude kord oli võitnud ja stabiliseerunud ning arenes edasi, tuginedes laiadele töörahva hulkadele, kelle huvisid ta kaitses.

Nõukogude võim võitis Eestis peaaegu rahulikult, sest klassijõudude vahekorraldus oli siin pärast Oktoobriülestõusu võitu Petrogradis muutunud niivõrd tööliklassi kasuks, et kodanlus oma enamuses ei julgenud astuda avalikku võitlusse nõukogude võimu vastu. Nõukogud aga olid bolševiseerunud ja nende kaudu oli tööliklass loonud kindla liidu töötava talurahva laiade hulkadega ning teostas nende poliitilist juhtimist. See võimaldaski nõukogude võimu kehtestada verevalamiseta.

V. I. Lenin nimetas revolutsiooni esimesi kuid pärast 1917. aasta 25. oktoobrit nõukogude võimu üldiseks triumfikäiguks³³. Nagu eespool toodust nähtub, on see iseloomustus täiel määral õige ka Eesti kohta. Umbes kahe ja poole kuu jooksul pärast Oktoobrirevolutsiooni oli eesti töörahvas suutnud organiseerida ja kindlustada nõukogude võimu mitte ainult suuremates keskustes, vaid ka maakondades, linnades, alevites ja külates.

*

³⁰ „Tööline” nr. 2, 16. (3.) jaan. 1918.

³¹ ENSV RAKA, fond R 62, nim. 1, sü. 10, l. 1.

³² ENSV RAKA, fond R 62, nim. 1, sü. 10, l. 1—3.

³³ Vt. V. I. Lenin, Teosed, 27. kd., lk. 69.

Oktoobrerevolutsiooni tulemusel meie riigi poliitiliseks aluseks muutunud tööraha saadikute nõukogud olid tööraha täieõimulised ja demokraatlikud esindusorganid, kellede kaudu toimus masside poliitiline juhtimine tööraha avangardi, tööliklassi poolt. Nõukogude kaudu leidis realiseerimist kõigis riigielu sfäärides proletariaadi diktatuuri põhiprintsiip — tööliklassi liit talurahvaga tööliklassi juhtimisel.

Revolutsiooni suur juht V. I. Lenin ja nõukogude võimu keskorganid ergutasid nõukogude võimu väljakuulutamise esimestest päevadest peale igati tööraha revolutsioonilist initsiatiivi kogu riigivõimu võtmiseks enda kätte kohtadel ja rõhutasid kohalike nõukogude kui täieõimuliste riigivõimu organite seisundit. Artiklis „Elanikkonnale” kirjutas V. I. Lenin: „Seltsimehed töötajad! Pidage meeles, et *teie ise* valitsete nüüd riiki. Keegi teid ei aita, kui te ise ei ühine ega võta *kõiki* riigi *asju* enda kätte. *Teie* nõukogud on nüüdsest peale riigivõimu organid, täieõimulised, otsustavad organid. Koonduge oma nõukogude ümber. Tugevdage neid. Võtke asi käsile ise altpoolt, kedagi ootamata... Võtke *kogu* võim *oma* nõukogude kätte”³⁴. Need partei leninlikud seisukohad leidsid täielikku kajastust ka kohalike nõukogude õiguslikus seisundis.

Kuigi kohalike tööraha saadikute nõukogude õiguslik seisund ei leidnud käsitletavat perioodil nõukogude võimu seadusandlikes aktides veel üksikasjalist ja ammendavat fikseerimist, leidis juba oktoobridekreetides ja reas teistes nõukogude võimu seadusandlikes aktides terve rida norme, mis määrasid ära kohalike nõukogude õigusliku seisundi täieõimuliste riigivõimu organitena ning korraldasid kohalike nõukogude tegevusega seotud mitmesuguseid eriküsimusi: nende kompetentsi üksikuil tähtsamail tegevusaladel, kohalike nõukogude tegevuse printsiipe, töökorda jne.

Nõukogude keskorganite seadusandlike aktide kõrval korraldasid Eestis kohalike nõukogude kompetentsi ja õiguslikku seisundit rida Eestimaa Nõukogude Täitevkomitee akte, mis olid antud kohalike olusid silmas pidades kooskõlas ülevenemaalise seadlusandlusega ja sellest lähtudes.

Üheks esimeseks tähtsamaks ja ulatuslikumaks niisuguseks nõukogude võimu poolt Eestis kehtestatud aktiks oli Eestimaa Tööliste ja Sõjaväelaste Nõukogu 21. nov. 1917. a. „Juhatuskiri maakonna tööraha nõukogudele”³⁵. Nimetatud juhendis on kindlaks määratud tööraha nõukogude tähtsamad ülesanded: 1) mõisate ja muude suurte maavalduste rahva omanduseks võtmine ning nende otstarbekohase kasutamise korraldamine; 2) rahvamiilitsa organiseerimine; 3) rahvahariduse korraldamine; 4) töötatööliste kindlustamine tööga ning järelevalve töökaitse eeskirjade täitmise üle. Samas juhendis fikseeriti maakonna tööraha nõukogu täitevkomitee seisund maakonna tööraha nõukogule alluva aruandekohusliku organina. Juhendis on öeldud, et kõik maakonna tööraha nõukogu täitevkomitee otsused kuuluvad kinnitamisele tööraha nõukogu poolt tema järjekordsel istungjärgul.

Suure tähtsusega aktiks kohalike nõukogude õigusliku seisundi määramisel ning nende tegevuse korraldamisel oli Eestimaa Nõukogude Täitevkomitee „Juhatuskiri nõukogude otsuste ja kohustuste kohta”, mis avaldati 30. detsembril 1917. aastal³⁶. Selle aktiga määrati, et kohalike nõukogude ülesandeks on kohaliku elu kõigi administratiivsete, majanduslike, finantsiliste ja kultuuriliste alade valitsemine. Edasi öeldakse aktis, et kohalikul nõukogud viivad kohtadel ellu kõik keskvalitsuse dekreedid, võtavad tarvitusel abinõud, et neid elanikele kõige laialdasemalt teatavaks teha, annavad välja sundmäärusi, teostavad revireerimisi ja konfiskeerimisi, määravad trahve, sulgevad kontrerevolutsioonilisi organisatsioone. Akt määras ka, et

³⁴ V. I. Lenin, Teosed, 26. kd., lk. 271.

³⁵ „Eesti Teataja” nr. 1, 23. nov. (6. det.) 1917.

³⁶ „Eesti Teataja” nr. 29. 30. (12.) det. 1917.

kohalike küsimuste otsustamisel on kohalikud nõukogud oma tegevuses täiesti iseseisvad ning tegutsevad kõrgemalseisvate riigivõimuorganite dekreetide ja otsuste alusel.

Kohalikud nõukogud arendasid oma tegevust vastavalt demokraatliku tsentralismi põhimõttele, seades oma tegevuse aluseks eelkõige ajalooliste Oktoobridekreetide elluviimise.

Demokraatliku tsentralismi printsiip kajastus peaaegu kõigis Eestimaa Nõukogude Täitevkomitee aktides, eriti väljaarendatuna aga eelnimetatud „Juhatuskirjas nõukogude otsuste ja kohustuste kohta”. Iga kohalik nõukogu, olles moodustatud laialdase demokraatia alusel ning kandes vastutust oma valijate ees, oli samal ajal vastutav ka kõrgemalseisvate nõukogude ees ja kohustatud täitma kõiki viimaste korraldusi, mis olid antud nende kompetentsi piirides.

Demokraatliku tsentralismi printsiip kindlustas elanikkonna töötavaile kihtidele kõige laialdasemad võimalused kohalike nõukogude kaudu riigivalitsemisest osavõtmiseks ning kohalike nõukogude initsiatiivi ja iseseisvuse valitsemisküsimuste lahendamisel. Samal ajal ühendas demokraatliku tsentralismi rakendamine riigi demokraatliku valitsemise kogu riigiaparaadi tsentraliseeritud juhtimisega ning liitis kogu riigiaparaadi ülalt kuni alla harmooniliselt funktsioneerivaks tervikuks. Kõnes täitevkomitee esimeestele 1920. aastal rõhutas V. I. Lenin: „Teie peate võtma kokku kõik jõud ja pidama meeles, et Nõukogude Venemaa on lahendanud igasugused võitlusküsimused mitte keskusest korralduste andmisega, vaid sellega, et korraldused on leidnud kohapeal tööliste ja talurahva hulkades väga vaimustatud ja tulist poolehoidu”³⁷. Sellist iseloomu kandis demokraatliku tsentralismi printsiibi rakendamine ka Eestis.

Kohalike nõukogude töökord oli istungjärguline³⁸. Istungjärgud kutsuti kokku vastavate nõukogude täitevkomiteede poolt. Maakonna töörahva nõukogu istungjärgud kutsuti kokku mitte harvem kui üks kord kuus, valdade ja linnade nõukogud aga sagedamini. Istungjärgud olid otsusevõimelised siis, kui nendest võttis osa valdades vähemalt pool ja maakondades vähemalt üks kolmandik saadikuist.

Kohalike nõukogude istungjärgudel arutati ja otsustati kollektiivselt kõiki kohaliku valitsemise tähtsamaid küsimusi. Nagu näitavad valla ja maakonna töörahva nõukogude istungjärgude protokollid, olid kohalike nõukogude istungjärgudel põhilisteks küsimusteks nõukogude aparaadi väljakujundamine, vana aparaadi lammutamine ning klassivaenlase vastupanu mahasurumise küsimused, viimased eriti seoses mõisate ülevõtmisega ning töölistekontrolli sisseesadmise. Samuti arutati kohalike nõukogude istungjärgudel sageli mõisate majandamise ja põllumajanduse toodangu tõstmise, töötatööliste tööga kindlustamise ning töötajate olustikulise ja kultuurilise teenindamise küsimusi. Kohalikud nõukogud kuulasid oma istungjärgudel ära oma täitevkomitee ja allpoolseisvate nõukogude aruandeid ning kinnitasid istungjärgude vaheaegadel täitevkomitee poolt vastuvõetud otsuseid.

Istungjärgude otsused olid aluseks kohaliku nõukogu täitevkomitee ja selle osakondade tööle. Nendes kajastus kohaliku töörahva tahe, kellega nõukogude saadikud olid lahutamatu seotud nii oma klassikuuluvuse kui ka igapäevase töö ja tegevuse kaudu.

Kohalike nõukogude täidesaatvaiks ja korraldavaiks organeiks olid täitevkomiteed, kes valiti nõukogu poolt nõukogu saadikute hulgast. Nende

³⁷ V. I. Lenin, Teosed, 31. kd., lk. 300.

³⁸ Eestimaa maatameeste ja väikemaapidajate vallanõukogude ajutine määrus — „Eestimaa Kubermangu Teataja” nr. 44, erilisa, 4. nov. 1917.

ülesandeks oli nõukogu otsuste elluviimine ja jooksvate valitsemisülesannete täitmine³⁹.

Täitevkomitee vahekorda nõukoguga ja tema õiguslikku seisundit korraldasid üksikasjaliselt kohalikud nõukogud ise oma otsustega. Tallinna Töölise ja Soldatite Saadikute Nõukogu poolt vastuvõetud kodukord määras ära, et selle nõukogu täitevkomitee ülesandeks oli nõukogu töö jaoks materjalide ettevalmistamine ja nõukogu otsuste elluviimine, kusjuures täitevkomitee võis vähema tähtsusega küsimusi, erakorralistel juhtudel aga ka kõiki kohalikke küsimusi ise otsustada⁴⁰. Üldjoontes analoogiliselt korraldasid oma vahekorda täitevkomiteega ka teised kohalikud nõukogud.

Kohalike nõukogude täitevkomiteede arvuline suurus oli üksikuis valdades ja maakondades erinev. Selle määrasid kindlaks kohalikud nõukogud ise oma otsusega. Tavaliselt kuulus täitevkomiteesse 3 kuni 7 isikut, kes jaotasid omavahel ametid. Mõnes vallas valiti täitevkomitee esimees otseselt valla töörahva nõukogu poolt⁴¹. Tihedama sideme loomiseks sõjaväega nähti mõnikord ette kohalike revolutsiooniliste väeosade alatine esindus täitevkomitee koosseisus⁴².

Täitevkomitee osakondade arv ja struktuur kujunes käsitletaval perioodil erinevaks, sõltuvalt kohalikest vajadustest ning algatusest kohtadel. Maakondade ja suuremate linnade töörahva nõukogud moodustasid tavaliselt järgmised täitevkomitee osakonnad: 1) administratiivosakond, 2) põllumajanduse osakond, 3) toitlusosakond, 4) rahvahariduse osakond, 5) tervishoiuosakond, 6) hoolekandeosakond, 7) rahandusosakond. Esines veel ka teisi osakondi, nagu töökaitse osakond, teede- ja tehnikaosakond, rahva-miilitsa osakond, raudteetranspordi osakond, kohtuosakond jt. Lisaks osakondadele moodustati mitmesuguseid osakonna õigustega komisjone, nagu õigusteaduslik komisjon, rahaasjanduse komisjon jt. Osakondade koosseis moodustati mitmesuguseid seksioone ja komisjone riigivalitsemise kitsamate eriharude järgi.

Valdades esines tendents luua võimalikult kõik maakonna töörahva nõukogu täitevkomitee osakonnad, mistõttu valla täitevkomitee osakondade arv kujunes mõnikord üsna suureks⁴³. Tavaliselt moodustasid valla töörahva nõukogud ainult niisuguste maakonna täitevkomitee osakondadega samanimelisi osakondi, mis olid valla töörahva nõukogu töö spetsiifika seisukohalt kõige tähtsamad. Nii loodi peaaegu kõigis valdades põllumajanduse osakonnad ja rahvahariduse osakonnad.

Kohalike nõukogude täitevkomiteede osakonnad organiseeriti tol ajal mõnevõrra teistsuguseil printsiipidel kui tänapäeval. Nad moodustati enamasti kollegiaalsete organitena. Nii moodustati valla täitevkomitee rahvahariduse osakonnad tavaliselt järgmises koosseisus: 1) valla töörahva nõukogu saadik — osakonna juhataja, 2) valla töötavate kooliõpetajate esindaja, 3) lastevanemate komitee esindaja⁴⁴. Maakondade ja linnade täitevkomiteede osakonnad tegutsesid oma enamikus küll ainujuhtimise printsiibil, kuid täitevkomiteede koosseisus moodustati ka osakonna õigustega

³⁹ Samas.

⁴⁰ Vt. „Edasi” nr. 4, 5. (18.) jaan. 1918.

⁴¹ Näiteks Virumaa valdades. — ENSV RAKA, fond R 62, nim. 1, sü. 23.

⁴² Näiteks Virumaa Täitevkomitee koosseisus oli ette nähtud üks koht 49. jalaväe korpusel esindajale. — Vt. „Eesti Teataja” nr. 4, 5. (18.) jaan. 1918.

⁴³ Nii näiteks olid Keila valla täitevkomitee koosseisus järgmised osakonnad: administratiivosakond, toitlusosakond, põllumajandusosakond, rahvahariduse osakond, hoolekandeosakond, rahvakaitse osakond, tervishoiuosakond ja teedeosakond. — ENSV RAKA, fond R 6, nim. 1, sü. 4, l. 25—26. Harjumaa Töörahva Nõukogu Täitevkomitee osakondadest puudus Keila vallas ainult töökaitse osakond. (Vt. Harjumaa Töörahva Nõukogu Täitevkomitee osakondade loetelu — ENSV RAKA, fond R 6, nim. 1, sü. 1, l. 12—13).

⁴⁴ ENSV RAKA, fond R 61, nim. 1, sü. 33, l. 65.

komisjone, kes tegutsesid kollegiaalsuse põhimõttel. Peale selle moodustati maakondade ja linnade täitevkomiteede osakondade juurde mitmesuguseid komisjone ja seksioone.

Kollegiaalsuse printsiibi ulatusliku rakendamisega täitevkomitee osakondade töös taotles nõukogude võim tööraha laialdast kaasatõmbamist riigivalitsemisest osavõtmisele. Kohalike nõukogude täitevkomiteede osakonnad, komisjonid ja seksioonid olid sel ajal organisatsiooniliseks vormiks, mille kaudu rakendati tööle kohalike nõukogude saadikud ning tõmmati riiklikule tööle kaasa nõukogude aktiiv. Selles mõttes täitsid nad samu ülesandeid, mida täidavad praegu kohalike nõukogude alalised komisjonid.

Täitevkomitee osakondade moodustamist ei suudetud vaadeldaval perioodil siiski veel lõpule viia ja neid täielikult tööle rakendada. Ulatuslikumat tegevust suutsid arendada peamiselt ainult suuremate linnade ja maakondade täitevkomiteede osakonnad.

*

Marksism-leninism õpetab, et proletariaadi diktatuuri kehtestamisega sotsialistlik revolutsioon ei lõpe, vaid õigupoolest alles algab, sest revolutsioonis võitnud töölisklassi ees seisab sotsialistliku ülesehitustöö organiseerimine.

Moodustades tähtsa osa proletariaadi diktatuuri aparaadist, teostasid Eesti kohalikud nõukogud kõiki proletariaadi diktatuuri funktsioone kohtadel. Töötava rahva hulkadel avanes kohalike nõukogude kaudu võimalus võtta vahetult osa sellest suurest ühiskondlikust ümberkorraldustööst, millele pani aluse Oktoobrirevolutsiooni võit.

Väga suurt tähtsust omas kohalike nõukogude tegevus võimult kukutatud ekspluataatorite mahasurumisel ning sotsialistliku ülesehitustöö esimeste sammude teostamisel.

Nõukogude võimu keskseks sammuks kapitalistide majandusliku vastupanu mahasurumisel ja sotsialismile ülemineku ettevalmistamisel oli töölis-kontrolli sisseseadmine tööstuses.

Samuti kui mujal Venemaal, küpses ka Eestis vajadus töölis-kontrolli sisseseadmiseks juba ammu enne Oktoobrirevolutsiooni. Seoses kapitalistide katsetega katkestada tööstuse evakueerimise ettekäändel 1917. aasta augusti lõpust alates tootmist ning desorganiseerida sotsialistliku revolutsiooni eesmist jõudu — töölisklassi, astusid töölis-kommunistide juhtimisel otsustavalt välja töölis-kontrolli kehtestamise ja tööstuse natsionaliseerimise eest.

Töölis-kontrolli sisseseadmiseks Tallinna käitistes kutsuti Tallinna Tööliste ja Soldatite Saadikute Nõukogu algatusel 10. novembril 1917 kokku Tallinna Töölisvanemate Nõukogu⁴⁵. Kommunistide ettepanekul valiti sellel koosolekul Tallinna Töölisvanemate Nõukogu Täitevkomitee, kes viis kõigis Tallinna käitistes läbi töölisvanemate nõukogude ümbervalimised, kusjuures hääleõigus anti kõigile töölistele ilma kitsendusteta. Umbervalitud töölisvanemate nõukogud nimetati ümber töölis-komiteedeks. Töölis-komiteed viisid Tallinna Tööliste ja Soldatite Saadikute Nõukogu juhtimisel kohtadel ellu Ülevenemaalise Kesk-Täitevkomitee „Töölis-kontrolli määruse“⁴⁶ töölis-kontrolli sisseseadmise kohta.

Samuti toimus töölis-kontrolli sisseseadmine ka teistes linnades ja tööstuskeskustes. Kõikjal juhtisid töölis-kontrolli sisseseadmist kohalikud tööraha nõukogud, töölis-kontrolli aga teostasid töölis-komiteed ise töölis-komiteede kaudu.

⁴⁵ „Edasi“ nr. 2, 21. nov. (4. dets.) 1917.

⁴⁶ Avaldatud eesti keeles „Eesti Teatajas“ nr. 9, 2. (15.) detsembril 1917 ja „Edasi“ nr. 2, 21. nov. (4. dets.) 1917.

Kuigi kapitalismilt sotsialismile ülemineku organiseerimise peamiseks vormiks tööstuses oli sel perioodil tööliskontrolli sisseseadmine, asus nõukogude võim rea tööstus-, transpordi- ja kaubandusettevõtete natsionaliseerimisele. Nii natsionaliseeriti Eesti Tööraha ja Sõjaväelaste Nõukogu Täitevkomitee otsuse alusel 26. jaanuaril 1918 Tallinna Tööliste ja Soldatite Nõukogu Täitevkomitee poolt Tallinna tramm. Sama organi otsusega 6. detsembrist 1917 tunnustati Tsentraal-Firma kui suurmaapidajate ettevõtte rahva omanduseks ja anti Tallinna Tööliste ja Soldatite Nõukogu alluvusse⁴⁷. Tartu Tööliste, Soldatite ja Maatameeste Nõukogu Täitevkomitee koosolekul 6. jaanuaril 1918 otsustati natsionaliseerida „Postimehe” trükikoda⁴⁸ jne. Massilist iseloomu käitiste natsionaliseerimine aga veel ei võtnud.

Kohalikud nõukogud võtsid tarvitusele abinõusid tootmise organiseerimiseks tööliskontrolli alla võetud ja natsionaliseeritud käitistes, kogusid andmeid tööjõu töölepaigutamise võimaluste kohta ning registreerisid seisvaid tööstusettevõtteid nende käikulaskmiseks⁴⁹. Vastavalt sellele, kuidas selgitati või loodi võimalused tööjõu töölepaigutamiseks, teostasid kohalikud nõukogud töötute tööle suunamist. Tööliste tööolude parandamiseks kehtestasid kohalikud nõukogud töökaitses eeskirju ja kontrollisid nende täitmist⁵⁰. Kogu maal viidi ellu dekreet 8-tunnise tööpäeva kohta.

Maa majandusliku elu juhtimiseks ja reguleerimiseks ning kesk- ja kohalike organite tegevuse kooskõlastamiseks moodustati Eesti Tööraha ja Sõjaväelaste Saadikute Nõukogu Täitevkomitee poolt Eestimaa Rahvamajanduse Nõukogu (komitee)⁵¹. Viimane oli Eesti Tööraha ja Sõjaväelaste Nõukogu organ ja tema koosseisu kuulusid tehaste tööliskomiteede, ametiühingute, Eesti Tööliste ja Sõjaväelaste Nõukogu ja kohalike nõukogude esindajad. Eestimaa Rahvamajanduse Nõukogu asus energiliselt juhtima ja koordineerima kohalike nõukogude tegevust majanduse alal⁵².

Üheaegselt kapitalistide võimu murdmisega tööstuses asus nõukogude võim vanade ekspluateerimissuhete likvideerimisele ka põllumajanduses ja tingimuste loomisele küla sotsialistlikuks ümberkorraldamiseks. 26. oktoobril 1917 võttis Teine Ülevenemaaline Tööliste ja Soldatite Saadikute Nõukogude Kongress vastu maadekreedi, millega tühistati mõisnike omandiõigus maale ja anti mõisamaad koos elus ja eluta inventariga töötavale talurahvale ilma igasuguse tasuta.

Maadekreedi tegelik elluviimine lasus täielikult kohalikel nõukogudel. Eestimaa Nõukogude Täitevkomitee 1. (14.) novembri 1917. a. otsuses valla ja maakonna tööraha nõukogude moodustamise kohta on rõhutatud, et valla ja maakonna tööraha nõukogude valimiste läbiviimine on esmajoonel tarvilik maadekreedi õige ja kiire elluviimise pärast.

Mõisate massiline ülevõtmine algas Eestis 1917. aasta detsembri keskel ja lõpetati 1918. aasta jaanuaris⁵³. See toimus vastavalt sellele, kuidas arenes valla tööraha nõukogude moodustamine, kuna viimased juhtisid ülevõtmist kohtadel. Mõisate tegelikku ülevõtmist teostasid mõisa tööraha vanemate nõukogud, kes valiti mõisatööliste üldkoosoleku poolt. Suurt abi osutas selle juures töötavale talurahvale Punakaart, kes vajaduse korral surus maha mõisnike ja kulakute vastupanu. Isikud, kes avaldasid vastu-

⁴⁷ „Edasi” nr. 23, 15. (28.) det. 1917.

⁴⁸ „Edasi” nr. 6, 10. (23.) jaan. 1918.

⁴⁹ ENSV RAKA, fond R 6, nim. 1, sü. 72, l. 1.

⁵⁰ Vt. näit. Viljandi Tööraha ja Sõjaväelaste Nõukogu otsus 20. jaanuarist 1918. a. — „Tööraha Hääl” nr. 12, 22. jaan. (5. veebr.) 1918.

⁵¹ „Eesti Teataja” nr. 15, 20. jaan. (2. veebr.) 1918.

⁵² Vt. näit. ENSV RAKA, fond R 61, nim. 1, sü. 6, l. 3.

⁵³ Vt. Andmed mõisate ülevõtmise kohta, — ENSV RAKA, mõisate ülevõtmise aktid, fond R 6, nim. 1, sü. 1.

panu nõukogude võimule, anti revolutsioonilise tribunali alla⁵⁴. Mõisate ülevõtmise aktid esitati kinnitamiseks valla töörahva nõukogule⁵⁵.

Vastavalt Eesti Töörahma ja Sõjaväelaste Nõukogu Täitevkomitee poolt kehtestatud eeskirjadele anti kõik mõisamaad üle valla töörahva nõukogudele, kes teostasid mõisate majandamise üldist juhtimist ja järelevalvet nende tegevuse üle⁵⁶. Kõik mõisate tulud arvati valla töörahva nõukogude tulu-deks ja kanti valla töörahva nõukogu arvele, kes teostas mõisate finantseerimist. Valla töörahva nõukogu istungjärkude päevakorras kõige sageda-mini esinevaiks küsimusteks olid mõisate ülevõtmise ja majandamisega seotud küsimused.

Mõisate majandamist teostasid mõisa töörahva vanemate nõukogud, kes valiti mõisatööliste poolt. Nende tegevust juhtisid otseselt valla töörahva nõukogud. Mõisa töörahva vanemate nõukogud valitsesid mõisa vara ja juhtisid põllumajanduslikke töid mõisates. Oma tegevusest andsid nad aru mõisatööliste üldkoosolekule ja valla töörahva nõukogule. Mõisatööliste üldkoosoleku otsused, kuivõrd nad ei olnud vastuolus valla töörahva nõukogu ja kõrgemalseisvate nõukogude otsustega, olid mõisa töörahva vanemate nõukogule kohustuslikud⁵⁷.

Hoolimata maadekreedi elluviimisel tehtud vigadest⁵⁸ omas mõisamaade konfiskeerimine väga suurt tähtsust. Piisab sellest, kui märkida, et enne Oktoobrirevolutsiooni kuulus Eestis mõisnikele 2 428 087 ha ehk 58% ja talurahvale 1 761 015 ha ehk 42% maad.

Maadekreedi elluviimine vabastas töötava talurahva mõisnike orjusest ja tõestas taluraha laiadele hulkadele, et „ainult proletariaat on suuteline — oma majandusliku osa tõttu suurtootmises — olema kogu töörahva ja kõigi ekspluateeritavate masside juhiks, keda kodanlus ekspluateerib, rõhub ja surub sageli niisama palju ja isegi tugevamini kui proletaarlasti, kuid kes pole suutelised *iseseisvaks* võitluseks enda vabanemise eest”⁵⁹. Maadekreedi elluviimine koondas töötava taluraha hulki töölisklassi ümber ja aitas kindlustada töölisklassi liitu kehvtalurahvaga.

Seoses nõukogude võimu edusammudega ja maadekreedi läbiviimisega hakkasid mõisnikud ja kulakud kuritahtlikult karja hävitama ning põllu-majandust kahjustama. Kasutades nõukogude üleminekuajajärgu raskusi, spekulierisid nad vilja ja muude põllumajandussaadustega, et jätta töörahvas linnades nälga ja tekitada seega vastuolu linnaproletiaadi ja töötava taluraha vahel. Nii kujunes võitlus spekulatsiooni, majandusliku sabotaaži ja laose vastu põllumajanduses poliitiliseks võitluseks klassivaenlase vastu, kes püüdis nõukogude võimu purustada sisemise õonestustööga.

Toetudes kohalikele nõukogudele arendas nõukogude võim töörahva laialdast initsiatiivi kulakute ja mõisnike kontrevolutsiooni mahasurumiseks põllumajanduses. Sel eesmärgil likvideerisid kohalikud nõukogud vana kodanliku toitlusaparaadi ja moodustasid selle asemele oma toitlusaparaadi⁶⁰. Valdades asusid toitlusajandust korraldama valla töörahva nõu-

⁵⁴ ENSV RAKA, fond R 62, nim. 1, sü. 32, l. 1.

⁵⁵ ENSV RAKA, fond R 62, nim. 1, sü. 47, l. 1.

⁵⁶ Vt. Eesti Töörahma ja Sõjaväelaste Nõukogu Täitevkomitee 24. novembri 1917. a. otsus (Ajutise Töö- ja Taluraha Valitsuse ja Eesti Töörahma ja Sõjaväelaste Nõukogu Täidesaatva Komitee määrused maa asjus, Eesti Töörahma ja Sõjaväelaste Nõukogu kirjastus, lk. 3).

⁵⁷ Vt. Juhatuskiri valla töörahva nõukogudele (Ajutise Töö- ja Taluraha Valitsuse ja Eesti Töörahma ja Sõjaväelaste Nõukogu Täidesaatva Komitee määrused maa asjus, Eesti Töörahma ja Sõjaväelaste Nõukogu kirjastus, lk. 9).

⁵⁸ Vt. vigadest maadekreedi elluviimisel, Eestimaa Kommunistliku Partei manifest, 1932, märts, lk. 7 (brošüür).

⁵⁹ V. I. Lenin, Teosed, 25. kd., lk. 376—377.

⁶⁰ Vt. andmed vana toitlusaparaadi purustamise kohta. — ENSV RAKA, fond R 6, nim. 1, sü. 4, l. 47; fond R 62, nim. 1, sü. 22, 27, 21 jt.

kogu poolt valitud tootlusasjanduse komisjonid. Linnade ja maakondade tööraha nõukogude jurde moodustati maakonna ja linna täitevkomiteede tootlusosakonnad.

Kohalikud nõukogud teostasid järjekindlalt võitlust tootlusdiktatuuri kohta kehtestatud eeskirjade täitmise ja tootlusaparaadi normaalse töö kindlustamise eest. Võeti tarvitusele kõige rangemad abinõud vilja varjamise, salaviina põletamise ja loomude viljaga nuumamise vastu. Et takistada spekulatsiooni, keelati ära toiduainete müük ja väljavedu valla piiridest ilma valla tööraha nõukogu täitevkomitee loata⁶¹. Mõnedes maakondades ja valdades võtsid kohalikud nõukogud arvele kõik kulakute vilja- ja heinatatavarad. Kulakute vilja- ja heinatatavarad, mis ületasid nende oma tarvituse, rekvireeriti kindlaksmääratud hinnaga kohalike tööraha nõukogude poolt⁶².

Võitluse pidamiseks toiduainete kuritahtliku kõrvaldamise ja põllumajanduse laostamise vastu saatsid linna tööliste ja sõjaväelaste nõukogud valla tööraha nõukogude palvel vajaduse korral kohtadele abiks relvastatud töölisi ja sõjaväelasi revolutsioonilistest väeosadest 4—5-meheliste gruppidega⁶³. Viimased aitasid valla tööraha nõukogudel avastada mõisnike ja kulakute poolt peidetud viljatagavarasid ja maha suruda nende vastupanu. Isikuil, kes rikkusid tootluse alal kehtestatud eeskirju, konfiskeeriti vili ja nad anti revolutsioonilise tribunali alla.

Kohalike tööraha nõukogude sihikindel võitlus mõisnike, kulakute ja spekulantide vastu takistas klassivaenlasel desorganiseerida tootlusasjandust ja laostada põllumajandust. Tööraha rõhuv enamik toetas nõukogude võimu ning ajas nurja klassivaenlase katsed saboteerida nõukogude võimu korraldusi.

Hoolimata sellest, et nõukogude võimu peamine tähelepanu oli käsitletaval ajajärgul suunatud võimult kukutatud ekspluataatorlike klasside vastupanu mahasurumisele ja maa kaitse organiseerimisele, leidis nõukogude võim oma esimestest päevadest peale võimalusi ka töötajate kultuuriliste vajaduste rahuldamiseks.

Suurt tähelepanu pöörati kooliolude parandamisele ning hariduse kättesaadavaks tegemisele tööraha lastele. Koolides seati sisse emakeelne õpetus ja kool lahutati kirikust. Endiste õigeuskoolide, kihelkonna- ja abikoolide varandus, inventar ja asjaajamine võeti kohalike nõukogude poolt üle⁶⁴. Kooliõpetajaid hakkasid ametisse määrama maakondade tööraha nõukogude haridusosakonnad ja valla tööraha nõukogud⁶⁵. Tõsteti kooliõpetajate palku. Mõnes maakonnas seati sisse kooliõpetajate palga alammäär⁶⁶.

Töötava rahva kultuuriliste vajaduste rahuldamiseks asuti mõisates ja vallamajades lugemistubade ja raamatukogude võrgu väljakujundamisele⁶⁷. Linnades korraldati tööliste maksuta õhtukursusi⁶⁸. Otsustati natsionaliseerida kõik teatrid, rahvamajad, kontserdisaalid ja kinod⁶⁹.

Nõukogude võim pööras suurt tähelepanu ka töötajate tervishoiulolude parandamisele. Tehti ettevalmistusi tervishoiuvõrgu ulatuslikuks laienda-

⁶¹ „Eesti Teataja” nr. 14, 8. (21.) det. 1917. a.

⁶² ENSV RAKA, fond R 61, nim. 1, sü. 1, l. 6.

⁶³ „Eesti Teataja” nr. 15, 20. jaan. (2. veebr.) 1918.

⁶⁴ ENSV RAKA, fond R 61, nim. 1, sü. 22, l. 95, samuti l. 1—6.

⁶⁵ ENSV RAKA, fond R 61, nim. 1, sü. 36, l. 1 jj.

⁶⁶ ENSV RAKA, fond R 62, nim. 1, sü. 22, l. 20.

⁶⁷ ENSV RAKA, fond R 6, nim. 1, sü. 1, l. 5—12; samuti ka „Juhatuskiri maakonna tööraha nõukogudele” p. 3, lit. „d”.

⁶⁸ „Eesti Teataja” nr. 9, 10. (23.) jaan. 1918.

⁶⁹ Vt. Eesti Tööliste Koolivalitsuses 14. veebruaril 1918. a. toimunud nõukogude töötajate ning kultuuri- ja teatritegelaste nõupidamise otsus, — ENSV RAKA, fond R 4, nim. 1, sü. 585, l. 3.

miseks; oli ette nähtud iga kihelkonna kohta vähemalt ühe arstipunkti ja haigla avamine⁷⁰. Kohalikud nõukogud asusid komplekteerima tervishoiuvõrku täiendavalt uute meditsiinitöötajatega⁷¹. Arstimatega varustamise parandamiseks natsionaliseeriti mõnede valdade töörahva nõukogude poolt apteegid⁷².

Nagu sellest nähtub, aitasid kohalikud nõukogud käsitletaval perioodil tunduvalt kaasa nõukogude võimu saavutuste kättevõitmisele. Nad mobiiliseerisid laiu töörahva hulki partei poliitika teostamisele kohtadel. Üldistades revolutsiooni esimeste aastate kogemusi kirjutas V. I. Lenin: „Me oleme veendunud, et kui meie revolutsioon on saavutanud tõelist edu, siis sellepärast, et just kohalikule võimule, kohapealsetele kogemustele me oleme alati pööranud kõige suuremat tähelepanu”⁷³. Need V. I. Lenini sõnad kehivad täiel määral ka Eesti kohta.

*

Nõukogude võimu kehtestamist Eestis 1917. aastal tuleb hinnata kui üli-tähtsat etappi eesti rahva elus ja eesti rahva ajaloolise arenemise loomulikkule resultaati. See oli eesti töörahva poliitilise aktiivsuse suure tõusu ajajärk, millal eesti rahvas kommunistliku partei juhtimisel murdis kapitalistide ja mõisnike võimu ja asus koos teiste Venemaa rahvastega uue ühiskonna ülesehitamisele, mis ei tunne ekspluateerimist ning on vaba sotsiaalsest ja rahvuslikust rõhumisest.

Nõukogude võim saavutas niisuguseid hiilgavaid võite seetõttu, et tema poliitika vastas täielikult ühiskonna arenemise seaduspärasustele. Nõukogude võimu toetasid aktiivselt kõige laiemad eesti töörahva hulgad, kes nägid temas omaenda võimu. Suurt tähtsust etendas nõukogude võimu saavutuste kättevõitmisel asjaolu, et uus poliitilise organiseerimise vorm — nõukogud — oli töörahva poolt loodud juba enne võimu vallutamist tööliklassi poolt. Seepärast jäi tööliklassil pärast Oktoobrirevolutsiooni võitu ainult muuta nõukogud nende embrüonaalsest olekust proletariaadi diktaatori riikliku võimu organeiks.

Nõukogude võimu kehtestamine Eestis 1917. aastal näitas nõukogude korra elujõudu ja suuri eeliseid võrreldes kapitalistliku korraga. Eesti töörahvas veendus omaenda kogemuste alusel, et ta on suuteline ise, ilma ekspluataatoriteta oma elu juhtima ning et ainult nõukogude korra raamides on võimalik tema tõeline vabanemine. Seepärast, kuigi eesti kodanlus püüdis kodanliku diktatuuri perioodil kõigi vahenditega igati halvustada nõukogude võimu ja maha suruda revolutsioonilist liikumist Eestis, ei lasknud eesti töörahvas ennast sellest eksiteele viia, vaid jätkas võitlust nõukogude võimu eest. Nõukogude korra loomisel 1917. aastal omandatud kogemused kergendasid eesti töörahva edasist võitlust ning aitasid kaasa nõukogude võimu taaskehtestamisele Eestis 1940. aastal.

*Eesti NSV Teaduste Akadeemia
Ajaloos Instituut*

Saabus toimetusse
16. IX 1955

⁷⁰ ENSV RAKA, fond R 6, nim. 1, sü. 1, l. 20.

⁷¹ Samas, l. 20.

⁷² Samas, l. 22.

⁷³ V. I. Lenin, Teosed, 33. kd., lk. 358.

ОБРАЗОВАНИЕ МЕСТНЫХ СОВЕТОВ В ЭСТОНИИ В 1917—1918 ГОДАХ И ИХ ПРАВОВОЕ ПОЛОЖЕНИЕ

Э. Э. РАННИК,

кандидат юридических наук

РЕЗЮМЕ

Борьба эстонского народа за власть Советов непосредственно связана с борьбой всех народов России и прежде всего с революционной борьбой великого русского народа, которую он вел в ходе трех революции под руководством Коммунистической партии.

Впервые Советы в Эстонии возникли в ходе революции 1905—1907 годов. Они были вновь созданы в 1917 году, во время буржуазно-демократической революции.

Руководствуясь марксистско-ленинской теорией революции, эстонские коммунисты боролись за перерастание буржуазно-демократической революции в социалистическую и за переход власти к Советам. В ходе подготовки к Октябрьской революции Советы в Эстонии были большевизированы. Пролетариат Эстонии готовился с помощью Советов к свержению власти буржуазии и помещиков.

Победа Октябрьской революции открыла путь к установлению Советской власти на всей материковой части Эстонии.

Эстонские коммунисты с первых же дней социалистической революции уделяли большое внимание вопросу о власти на местах. Они призывали трудящихся к захвату власти на местах, к ликвидации старого государственного аппарата.

В течение нескольких недель был ликвидирован институт уездных комиссаров Временного правительства и его аппарат. Старые буржуазные уездные и волостные самоуправления были поставлены под надзор Советов. Вся власть полностью перешла к Советам.

Важным шагом Советской власти в Эстонии по созданию советского государственного аппарата на местах было проведение выборов в волостные и уездные Советы трудящихся. Эти выборы проходили в условиях острой классовой борьбы в деревне. Поддержка широкими массами трудящихся революционных мероприятий Коммунистической партии позволила в кратчайший срок обеспечить проведение выборов на демократических началах.

В результате выборов была образована единая система органов Советской власти сверху донизу и созданы условия для дальнейшего укрепления диктатуры пролетариата. Выборы способствовали упрочению Советской власти и дали возможность довести до конца слом старого буржуазного государственного аппарата. К концу января 1918 года старые органы самоуправления были повсеместно ликвидированы.

Советы депутатов трудящихся являлись полновластными, демократическими и всеобъемлющими представительными органами трудящихся на местах. Через Советы Коммунистическая партия — авангард рабочих — осуществляла политическое руководство массами и проводила в жизнь высший принцип диктатуры пролетариата — союз рабочего класса и крестьянства.

Правовое положение местных Советов нашло свое выражение в ряде законодательных актов Исполнительного Комитета Эстонии, которые определяли задачи местных Советов в области руководства местным хозяйственно-политическим и культурным строительством.

Местные Советы развивали свою деятельность в соответствии с прин-

ципом демократического централизма. Был установлен сессионный порядок работы местных Советов.

Исполнительными и распорядительными органами местных Советов являлись исполнительные комитеты, члены которых избирались из состава депутатов Советов. Исполнительные комитеты были полностью подчинены Советам и подотчетны им. Взаимоотношения между Советами и их исполкомами определялись соответствующими решениями самих Советов.

Местные Советы осуществляли все функции диктатуры пролетариата на местах.

Под руководством местных Советов был установлен рабочий контроль над местной промышленностью и велась борьба против саботажа капиталистов. Был проведен в жизнь декрет о 8-часовом рабочем дне. Местные Советы приняли меры для организации производства на предприятиях, находившихся под контролем рабочих, и на бездействовавших заводах. Были приняты меры для улучшения условий труда и ликвидации безработицы.

Для согласования хозяйственной деятельности центральных и местных органов управления в Эстонии был создан Совет народного хозяйства, в состав которого вошли также представители местных Советов.

Местные Советы провели в жизнь декрет о земле. Принадлежащая помещикам земля была конфискована и превращена в общенародную собственность. Они также настойчиво боролись за выполнение постановлений Советской власти по продовольственным вопросам, за бесперебойное снабжение населения продуктами питания. Для организации продовольственного снабжения были созданы продовольственные комитеты.

Эти успехи Советской власти были возможны благодаря тому, что в проводимых ею мероприятиях принимали активное участие широкие массы трудящихся и что деятельность Советской власти полностью отвечала объективным закономерностям общественного развития.

Установление Советской власти в Эстонии показало жизнеспособность и преимущества советского строя по сравнению с капиталистическим. Трудящиеся Эстонии на собственном опыте убедились, что они способны сами, без эксплуататоров, управлять своей судьбой и что только в рамках советского строя они получают действительную свободу. Приобретенный при создании советского строя опыт облегчил трудящимся Эстонии их дальнейшую борьбу и помог восстановлению Советской власти в Эстонии в 1940 году.

*Институт истории
Академии наук Эстонской ССР*

Поступила в редакцию
16 IX 1955

THE FORMATION OF LOCAL SOVIETS AND THEIR LEGAL STATUS IN ESTONIA 1917—1918

E. RANNIK

SUMMARY

Soviets first made their appearance in Estonia during the days of the first Russian revolution of 1905—1907. They arose here afresh in 1917, during the course of the bourgeois-democratic revolution of February, 1917.

Basing themselves upon the Marxist-Leninist theory of revolution, the Estonian communists fought for the growth of the bourgeois-democratic revolution into a socialist revolution and for the transference of power into

the hands of the Soviets. By the beginning of the October revolution the Soviets in Estonia had turned bolshevik, and it was with the aid of the Soviets that the Estonian working people prepared for their uprising against the bourgeois Provisional Government.

The triumph of the October revolution opened the way for the establishment of Soviet power in Estonia. Backed by the victory of the revolution in Petrograd, the Estonian working people also took over control, and applied themselves to the task of building up a system of Soviets on Estonian soil.

From the very beginning, the Estonian communists paid particular attention to the question of power in the localities. They stressed the unqualified legal validity of the rights accruing to the local Soviets and encouraged the toiling masses to use them as channels through which to take the entire power into their own hands. Already during the first weeks of the revolution, power in the localities passed everywhere into the hands of the Soviets. The post of Gubernia Commissar, acting in the name of the Provisional Government, was liquidated, together with all the institutions appertaining to it, while the organs of bourgeois self-government were placed under the supervision and control of the local Soviets.

An important step in the development and consolidation of the local Soviet state apparatus in Estonia was the holding of elections to the Soviets of working people in the villages and rural districts. These elections became the spearhead of the class struggle in the countryside and elements of the overthrown exploiting classes did their utmost to prevent them from being held. However, thanks to the support of the broad masses of the people, the Soviet power managed to bring the elections to a successful conclusion on a democratic basis and within a comparatively short space of time.

The elections to the Soviets of working people in the villages and rural districts proved conclusively that the Soviet power enjoyed the widespread support of the labouring masses. As result of the elections, a thoroughly unified system of organs of Soviet state power was brought into being and the necessary conditions were created for the further consolidation of the dictatorship of the proletariat.

The strengthening of the Soviet power in the localities made possible the final breaking up of the old bourgeois state apparatus. By the end of January, 1918, the work of creating a local Soviet state apparatus had been everywhere brought to an end, and the old bourgeois state apparatus had been finally broken up.

The local Soviets were the sovereign and most democratic organs of representation of the working people in the localities. It was their task to assume the leadership in all spheres of local life, political, economic and cultural. Through the local Soviets the broad masses of the working people were enabled to participate in the practical government of the country, and the basic principle of the dictatorship of the proletariat — the alliance of the working class with the peasantry — was carried into effect.

In pursuing their activities, the local Soviets were guided by the decisions of higher organs of Soviet state power, in conformity with the principle of democratic centralism. Above all, their efforts were devoted to the basic task of carrying into effect the historic October decrees. It was this application of the principle of democratic centralism which made it possible to combine the centralised administration of the state with the initiative and active co-operation of the broad masses of the people.

Under the leadership of the local Soviets, workers' control was introduced in the more important branches of production, and a determined struggle was waged against the economic sabotage of the capitalists. The cornerstone of the agrarian policy of the local Soviets was the Decree on Land. The

barons' estates were confiscated and became the property of the people as a whole. Attempts made by the landlords and kulaks to provoke a food crisis and to speculate with farm produce were successfully frustrated. Measures were taken to improve the working conditions of the workers and to put an end to unemployment. Furthermore, the local Soviets took in hand the task of improving the living conditions of the working people and of satisfying their cultural requirements.

These successes of the Soviet power were made possible only by the active participation of the broad masses of the people, and by the fact that the policy of the Soviet power was in complete harmony with the objective laws governing the development of human society.

The establishment of Soviet power in Estonia in 1917—1918 convinced the Estonian working people of the vitality of the Soviet system and of its incomparable superiority over the capitalist system. The working people of Estonia came to realise on the basis of their own experience that they were capable of forging their own destiny without exploiters, and that they could achieve the complete satisfaction of all their needs and demands only within the framework of the Soviet system. The experience gained by the Estonian working people in the practical work of building up a Soviet system made lighter their further struggles and assisted them in their task of re-establishing the Soviet power in Estonia in 1940.

*Academy of Sciences of the Estonian SSR,
Institute of History*

Received
Sept. 16, 1955